

Hoofdstuk 3.

Van wetboek naar werkelijkheid

Een empirische verkenning van individuele kwetsbaarheid in de verschillende wettelijke arbeidsvormen in België

Esmée Vanpoucke, Julie Janssens & Sarah Marchal

De voorbije decennia voerde de wetgever verschillende nieuwe vormen van atypische arbeid in om de flexibiliteit op de Belgische arbeidsmarkt te verhogen. Bepaalde vormen van niet-standaardwerk werden specifiek ingevoerd om de kansen van kwetsbare doelgroepen op de arbeidsmarkt te verbeteren of kwamen tegemoet aan de vraag van werknemers naar meer controle over hun work-lifebalance. Ramlot (2024) onderscheidt momenteel niet minder dan twintig wettelijk mogelijke vormen van niet-standaardwerk in België, zoals uitzendarbeid, contracten van bepaalde duur, deeltijdse contracten en tewerkstelling met dienstencheques.

Waar die atypische arbeidsvormen tegemoet komen aan een persistente vraag naar meer flexibiliteit, is het niet altijd duidelijk in welke mate ze bijdragen aan meer bestaanszekerheid voor de werkende. Internationaal onderzoek – dat zich meestal richt op brede categorieën niet-standaardwerk, zoals deeltijds en tijdelijk werk – benadrukt vaak de minder gunstige arbeids- en loonvoorwaarden (Beckmannshagen & Schröder, 2022; Canale et al., 2022; Lohmann & Marx, 2018). Maar het zou te kort door de bocht zijn om alle vormen van niet-standaardwerk als precair te bestempelen. Tot op heden bestaat er bijzonder weinig onderzoek waarbij de verschillende vormen van niet-standaardwerk met elkaar worden vergeleken en de profielen van werkenden, en dan in het bijzonder hun kwetsbaarheid, onderzocht worden.

In dit hoofdstuk proberen we tegemoet te komen aan deze leemte in de literatuur door de profielen en de kwetsbaarheid van personen in atypische arbeidsvormen te onderzoeken. Anders dan in eerder onderzoek blijven we hier zo dicht mogelijk bij de wettelijke definitie van de verschillende atypische arbeidsvormen in België, bouwend op het werk van Ramlot (2024). We gaan na in welke mate die juridische arbeidsvormen ook empirisch geïdentificeerd kunnen worden in twee veelgebruikte surveys die peilen naar de levens- en arbeidssituatie van de Belgische bevolking: de Belgische *Statistics on Income and Living Conditions* (BE-SILC) en de Enquête van de arbeidskrachten (EAK). We vergelijken de mogelijkheden en de beperkingen van de beide surveys, vooraleer we inzoomen op verschillen in socio-demografische en economische kenmerken van

werkenden in de verschillende arbeidsvormen. Een belangrijke focus in dit hoofdstuk is de mate waarin kenmerken van niet-standaardwerk samenhangen met een verhoogde kwetsbaarheid, in termen van huishoudinkomen en materiële deprivatie.

Aan de hand van die exploratieve oefening ontdekken we dat het vaak moeilijk, of zelfs onmogelijk is om specifieke arbeidsvormen te identificeren, wat ons beperkt in het opnemen van die vormen in onze analyses. Daarom verkennen we bredere categorieën van arbeidsvormen op basis van juridisch relevante kenmerken. Die grotere categorieën stellen ons in staat om de verschillen in profiel en kwetsbaarheden beschrijvend te onderzoeken. In toekomstig onderzoek streven we ernaar om de kwetsbaarheden van specifieke vormen nader te analyseren met behulp van administratieve data.

1. Literatuuroverzicht

1.1 Kwetsbaarheid onder personen werkzaam in atypische werkvormen

Niet-standaardwerk, dat afwijkt van een voltijdse arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur, is in de meeste geïndustrialiseerde landen sterk in opmars (Eichhorst et al., 2017; Eurofound, 2017; Hipp et al., 2015; OECD, 2019). België vormt daar geen uitzondering op. De studie van Nautet en Piton (2019) toont aan dat in de periode 2005-2017 het aantal deeltijds werkenden, tijdelijk tewerkgestelden en zelfstandigen in sterke mate is gestegen in België. In 2023 lag het aandeel deeltijds werkenden in de werkende bevolking in België (22,9%; 23,8% in Vlaanderen, 22% in Wallonië en 19,7% in Brussel) hoger dan het EU-gemiddelde (17,1%), maar lager dan het aandeel in respectievelijk Nederland, Oostenrijk en Duitsland (Statistiek Vlaanderen, s.d.). Ook het aandeel zelfstandigen in de beroepsbevolking ligt in België boven het EU-gemiddelde.

De laatste decennia voerde de wetgever verschillende nieuwe werkvormen in. Die kwamen er als antwoord op de vraag naar meer flexibilisering op de arbeidsmarkt, een betere balans tussen werk en privé voor de werknemer of een meer duurzame tewerkstelling voor kwetsbare groepen. Het gesubsidieerde dienstenchequesysteem, het flexi-jobsysteem en het specifieke statuut voor verenigingswerk zijn maar enkele voorbeelden. De impact en de mate waarin die vormen tegemoet komen aan hun oorspronkelijke bestaansredenen, is nog niet voor alle vormen even grondig onderzocht.

De literatuur toont aan dat flexibelere of atypische vormen van arbeid een hogere mate van kwetsbaarheid met zich meebrengen.

Wel werd in de internationale literatuur al overtuigend aangetoond dat flexibelere of atypische vormen van arbeid een hogere mate van kwetsbaarheid met zich meebrengen (Canale et al., 2022). Dat is omdat die werknemers over het algemeen te maken hebben met minder

gunstige arbeids- en loonvoorwaarden (Bekckmannshagen & Schröder, 2020; Lohmann & Marx, 2018) die aanleiding kunnen geven tot toenemende werk- en financiële onzekerheid en een beperktere toegang tot sociale rechten (Palier, 2019; Standing, 2014). Bovendien heeft empirisch onderzoek aangetoond dat niet-standaardwerkers vaak jonger, vrouwelijk, alleenstaand en van migrantenafkomst zijn (bv. Rasmussen et al., 2019). Maar die studies focussen grotendeels op brede categorieën van niet-standaardwerk, in het bijzonder deeltijdse en tijdelijke arbeid, zonder daarbij te differentiëren naar de verschillende onderliggende juridische vormen (Eichhorst et al., 2017; OECD, 2015). Casestudies over specifieke vormen van atypisch werk onthullen aanzienlijke verschillen in de ervaringen en economische uitkomsten van werkenden binnen vaak bestudeerde, meer specifieke groepen zoals zelfstandigen (Boeri et al., 2020), deeltijdwerkers (Barbieri et al., 2019) en solo-zelfstandigen (Murgia & Pulignano, 2021).

Daarnaast wijzen Conen en De Beer (2021) en Horemans (2017) erop dat de vraag of personen werkzaam in atypische arbeidsvormen een kwetsbaar profiel hebben sterk afhankelijk is van de mate waarin zij vrijwillig voor die vormen van arbeid hebben gekozen. Waar die bevinding evident mag lijken, wijst ze op het grote verschil in de functie die atypische arbeid kan hebben voor individuen en huishoudens. Flexibele arbeid kan voor sommigen een bewuste keuze inhouden om vaardigheden op te doen, tegemoet te komen aan bredere interesses of een aanvulling zijn voor het financieren van projecten, waar anderen zich uitgesloten voelen van reguliere tewerkstellingsopties. Die ongelijkheid binnen de groep atypische werkenden maakt het moeilijk om in algemene termen over bestaansonzekerheid of financiële kwetsbaarheid te spreken.

In de Belgische context werd de link tussen verschillende types niet-standaardwerk en kwetsbaarheid slechts in beperkte mate empirisch onderzocht. De Becker en Schoukens (2022) vormen daarop een waardevolle uitzondering. Zij nemen eerder grote groepen samen om internationale vergelijkingen mogelijk te maken. Andere auteurs hanteerden een louter juridisch perspectief (Dumont et al., 2022) of voerden uitvoerige casestudies naar de samenhang tussen specifieke statuten en kwetsbaarheid, maar bereikten daarbij soms tegenstrijdige conclusies.

Horemans en Marx (2017) vonden voor zelfstandigen een verhoogd risico op inkomensarmoede, maar vonden ook dat zelfstandigen op basis van niet-inkomensgerelateerde kwetsbaarheidsindicatoren een veel sterker profiel hebben. Voor deeltijdswerkenden werd enerzijds internationaal aangetoond dat zij vaker te maken hebben met een verhoogde (financiële) kwetsbaarheid (bv. Barbieri et al., 2019) en een tweede, bovengemiddeld inkomen nodig hebben ter compensatie binnen het huishouden (Cantillon, 2016). Anderzijds stelt onderzoek vast dat België een behoorlijk lage deeltijdse loonkloof kent en dat de lagere inkomsten gecompenseerd worden door de werkintensiteit van andere huishoudleden (Horemans & Marx, 2013).

Ook voor meer specifieke tewerkstellingsstatuten is de bestaande evidentie rond de mate van kwetsbaarheid niet eenduidig. Het Belgische dienstenchequesysteem lijkt enerzijds in betere sociale bescherming en arbeidsvoorwaarden te voorzien door werkloosheid en zwartwerk terug te dringen (Martín, 2018). Anderzijds stappen sommige vrouwen over van vaste banen naar minder zekere posities binnen het systeem (Lens

et al., 2023). Uitzendkrachten in België blijken, aan de ene kant, een gelijke behandeling te krijgen ten op zichte van vaste werknemers. Aan de andere kant lijken ze nog steeds vaker in preciaire situaties terecht te komen door minder extralegale voordelen en tegenstrijdige eisen van het uitzendbureau en de cliënt (Bosmans et al., 2022).

België wordt over het algemeen beschouwd als een land met sterke arbeidsbescherming (OECD, 2019). Niet-standaardwerkvormen zijn onderworpen aan strikte regelgevingen, zoals het maximale aantal keer dat een tijdelijk contract door dezelfde werkgever kan worden verlengd, minimumvereisten omtrent werkuren bij deeltijdswork, en voorwaarden voor het openen van een vacature onder een tijdelijk contract (Ramlot, 2024). Tegelijkertijd zien we een toenemende diversiteit in de wettelijk toegestane arbeidsvormen. Sommige vormen gaan gepaard met hun eigen sociale zekerheidsbijdrageregelingen en daaropvolgende rechten.

We hebben dringend inzicht nodig in hoe specifieke wettelijke arbeidsvormen de kwetsbaarheid van werknemers en hun gezinnen beïnvloeden. Maar om de bovenstaande dubbelzinnigheden te verhelderen, moeten we eerst die verschillende arbeidsvormen duidelijk in kaart brengen en meten.

1.2 Niet-standaardwerk in België: een wettelijke definitie

In dit hoofdstuk verkennen we in welke mate specifieke wettelijke arbeidsvormen geassocieerd zijn met bepaalde profielen en kwetsbaarheid. Daartoe onderzoeken we in welke mate de juridische classificatie van Ramlot (2024) kan worden geïdentificeerd in gangbare empirische data. Hier lichten we die classificatie kort toe.

Ramlot (2024) onderscheidt twintig verschillende wettelijke vormen¹ die afwijken van de standaardwerkvorm bestaande uit een voltijds contract van onbepaalde duur. Alle twintig vormen hebben een of meer van de volgende kenmerken in hun juridische definitie: ze zijn deeltijds; tijdelijk; worden niet vergoed door een loon; drie partijen zijn betrokken in de arbeidsrelatie (tripartite); kennen geen duidelijke wettelijke subordina tie en/of betreffen een ad hoc afwijkend socialezekerheidsstelsel dat resulteert in een ontbrekende of gedeeltelijke dekking. Die kenmerken zijn niet wederzijds uitsluitend. Bovendien vormt niet elk kenmerk een wettelijk criterium voor alle arbeidsvormen. Een voorbeeld om dat te verduidelijken: arbeid in het kader van dienstencheques is wettelijk gezien niet verplicht om deeltijds afgesloten te worden, maar heeft wel een tripartite aard als een wettelijk criterium. Maar dat wil niet zeggen dat dienstencheque-arbeid in werkelijkheid niet vaak plaatsvindt binnen een deeltijdse tewerkstelling. In de eerste kolom van tabel 1 tonen we de twintig² arbeidsvormen uit Ramlot (2024). De vormen opgenomen in tabel 1 hebben allen minstens een van de kenmerken geïdentificeerd door Ramlot, als wettelijke voorwaarde om van niet-standaard arbeid te kunnen spreken. Daarnaast is het natuurlijk mogelijk, zoals hierboven besproken, dat specifieke arbeidscontracten ook andere niet-standaardkenmerken omvatten. Ten slotte merken we

nog op dat het kenmerk 'afwijkend socialezekerheidsstelsel' steeds in tandem voorkomt met een ander niet-standaardwerkkenmerk. Voor meer informatie verwijzen we door naar Ramlot (2024). In onze analyse van kwetsbaarheid onder niet-standaardwerken focussen we op werkvormen die verondersteld worden te (kunnen) voorzien in een levensonderhoud en dus vergoed worden.

2. Data en methode

We baseren onze analyses op twee crossnationaal vergelijkende surveys die peilen naar de levens- en arbeidssituatie van de Belgische bevolking: de Belgische *Statistics on Income and Living Conditions* (BE-SILC) en de Enquête van de arbeidskrachten (EAK). Die gegevens zijn afkomstig van Statbel, het Belgische statistiekbureau. De BE-SILC bevroegt inkomen, armoede, sociale uitsluiting en materiële deprivatie (Lohmann, 2011). De EAK focust op het in kaart brengen van de bevolking volgens haar positie op de arbeidsmarkt (werkend, werkloos en niet beroepsactief) (LFS | Statbel, s.d.). We combineren analyses op de beide databronnen om een zo volledig en genuanceerd mogelijk beeld te schetsen van de profielen en de kwetsbaarheden van personen in niet-standaardwerkvormen. Hoewel de EAK kwetsbaarheidsindicatoren mist, heeft deze survey een grotere omvang wat de resultaten betrouwbaarder maakt en de mogelijkheid biedt om meer specifieke categorieën in de data te identificeren. De BE-SILC laat toe om te focussen op kwetsbaarheden die niet door de EAK worden gedekt. Maar de steekproefgrootte beperkt de mogelijkheid tot fijnmazige onderverdelingen zonder in te boeten op de betrouwbaarheid (De Beckers et al., 2023).

In wat volgt gaan we eerst na in hoeverre de verschillende arbeidsvormen van Ramlot (2024) geïdentificeerd kunnen worden in de twee surveys. We kijken naar het jaar 2019 om de invloed van de COVID-pandemie buiten beschouwing te laten.

In een tweede stap – om tegemoet te komen aan de soms (erg) lage aantallen observaties voor specifieke arbeidsvormen – groeperen we in de rest van dit hoofdstuk de arbeidsvormen naar de wettelijke hoofdkenmerken geïdentificeerd door Ramlot (2022): deeltijdse arbeid, arbeid tussen drie partijen (tripartite arbeid); tijdelijke arbeid en arbeidsrelaties zonder wettelijke ondergeschiktheid (namelijk zelfstandige arbeid). We gaan na in welke mate bepaalde kenmerken in werkelijkheid gecombineerd worden, en de mate waarin een combinatie van niet-standaardkenmerken weerspiegeld wordt in de profielen van de werkenden.

3. Resultaten

3.1 De identificatie van de verschillende vormen niet-standaardwerk

We onderscheiden drie mogelijkheden bij de identificatie oefening: (1) de werkvorm is rechtstreeks af te leiden in de data; (2) de werkvorm moet benaderd worden op basis van sterke assumpties, en (3) de werkvorm kan niet geïdentificeerd worden met behulp van de microdata. Tabel 1 toont voor elke niet-standaardarbeidsvorm of die identificeerbaar is in de BE-SILC en de EAK. We rapporteren het aantal observaties, het gewogen aantal en het aandeel in de totale werkende bevolking³ tussen 18 en 64 jaar. Daarnaast vergelijkt de tabel die schatting met de aantallen gedocumenteerd in administratieve bronnen.

Tabel 1 maakt een aantal zaken duidelijk. Ten eerste, veel werkvormen worden niet bevraagd in de surveys. Het gaat bijvoorbeeld om Gelegenheidsarbeid en arbeid in de context van gesubsidieerde artikel 60 en 61 tewerkstelling. De administratieve gegevens geven aan dat dit tewerkstellingstypes zijn waarbinnen slechts een klein deel van de bevolking werkzaam is. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de surveys die vormen niet apart trachten te bevragen. Maar bij vormen zoals artikel 60 en 61 of Gelegenheidsarbeid speelt kwetsbaarheid een belangrijke rol. Ook tijdelijke banen, zoals Gelegenheidsarbeid, raken een aanzienlijk deel van de werkende bevolking op enig moment in hun leven, maar de data geven slechts een momentopname weer.

Ten tweede, flexi-jobs en platformwerk zijn arbeidsvormen waarin (iets) grotere groepen werkzaam zijn, maar die toch niet identificeerbaar zijn in de surveys. Over platformwerk zijn zeer weinig administratieve gegevens beschikbaar. Op basis van een pilootstudie van Statbel werkten in 2022 84.000 personen voor een platform, maar dat cijfer maakt geen onderscheid naar de duurzaamheid van dat platformwerk. Met 44.000 personen op actieve leeftijd had in 2019 0,93% van de werkende bevolking een flexi-job (RSZ, 2019). Op basis van de geldende wetgeving hebben we getracht om in de beide surveys *likely cases* te identificeren⁴, maar de gehanteerde strategie leverde geen goede match op met de administratief beschikbare totalen.

De vormen die wel terugkomen in de data worden in sommige gevallen vrij goed benaderd (cf. tabel 1). Maar bij een vergelijking van de gegevens van de EAK en de BE-SILC valt een groot verschil op in het aantal contracten van bepaalde duur. Dat is waarschijnlijk te wijten aan de referentieperiode: EAK kijkt naar één specifieke referentieweek, terwijl de BE-SILC een ruimere periode bestrijkt. Omdat het om tijdelijke contracten gaat, is de kans groter dat iemand juist in de referentieweek niet aan het werk was. Een vergelijking met administratieve data is in dit geval niet mogelijk. Het soort contract, permanent of tijdelijk, wordt niet geregistreerd in de dimona-aangifte.⁵ Het aantal uitzendkrachten wordt daarentegen wel administratief geregistreerd. De beide datasets tonen een vergelijkbaar aantal uitzendkrachten, maar in de beide gevallen is dat een lager aantal dan administratief geregistreerd werd. Het administratieve cijfer maakt geen onderscheid tussen hoofd- en nevenactiviteiten.

	EAK			SILC			Identificatie mogelijk?	
	Identificatie	Aantal	Totaal	%	Identificatie	Aantal		Totaal
PWA-arbeidsovereenkomsten of wijkwerken systeem	rechtstreeks identificeerbaar	70	10.825 [7.236; 14.415]	0,23	via vraag aantal uur gewerkt	te weinig observaties	in de EAK	9.625 (RVA, 2019)
arbeidsovereenkomst dienstencheques	rechtstreeks identificeerbaar	568	136.605 [124.202; 149.008]	2,87	combinatie van variabelen	< 50 [10.421; 36.964]	in de EAK	131.865 (Vlaanderen, 2019) en 27.911 (Gewestelijke overheidsdienst Brussel, 2019)
alternerende opleiding leerovereenkomst	via variabele Arbeid in het kader van een leercontract of een alternerende opleiding (afwisselend leren op school)	89	8.037 [6.326; 9.748]	0,13	via variabele Leercontract stage opleiding	te weinig observaties	in de EAK	n.a.
stages – beroepsinlevingsstage	via variabele Arbeid in het kader van een opleiding of een stage	113	14.190 [11.803; 16.577]	0,29				25.611 (RSZ, 2019/1)
gelegenhedenarbeid	niet-identificeerbaar							14.573 (RSZ, 2019/1) 18-64 jaar
artikel 60 of 61	niet-identificeerbaar							9.148 (RSZ, 2019/1) enkel O2C
verenigingswerk	niet-identificeerbaar							n.a.
vrijwilligerswerk	niet-identificeerbaar							

	SILC				Identificatie mogelijk?				
	EAK	Aantal	Totaal	%		Identificatie	Aantal	Totaal	%
Individuele Beroepsopleiding (IBO)	niet-identificeerbaar								19.657 (VDAB, Actiris, Forem, ADG, 2019)
platformwerk	niet-identificeerbaar								Geen admin. gegevens beschikbaar. Pilot survey. 84.000 van 15-64 jaar (Statbel Data-Lab, 2022)

Noten: Voor de EAK rapporteren we in kolom 'Aantal' de N-waarde voor het eerste kwartaal om dubbelstellingen te vermijden. Voor de puntschattingen corrigeren we met de aanwezige gewichten. Om contracttypes van elkaar te kunnen onderscheiden maken we gebruik van twee vragen uit de EAK: een vraag naar het type permanente arbeid en naar het type tijdelijke arbeid in de hoofdactiviteit. In de BE-SILC maken we gebruik van de vraag 'Met welk contract bent u tewerkgesteld?'. **Uitzendarbeid** wordt afgesloten met een contract van bepaalde duur. In de EAK-data wordt uitzendarbeid geïdentificeerd via 'uitzendkracht', een antwoordoptie bij soort tijdelijk werk en via 'interimarbeid via een uitzendbureau', een antwoordoptie onder soort permanent werk. In de BE-SILC kan uitzendarbeid geïdentificeerd worden via de antwoordoptie 'contract als uitzendkracht'. Arbeidsovereenkomsten voor **deeltijdse arbeid** worden in de beide enquêtes achterhaald door de vraag of men deeltijds of voltijds werkt in de hoofdactiviteit. Hoewel **vervangingsovereenkomsten** niet apart geïdentificeerd kunnen worden, zullen die (gedeeltelijk) omvat worden door de groep die aangeeft te werken op basis van een contract van bepaalde duur. De administratieve cijfers verwijzen in sommige gevallen naar een bredere leeftijdscategorie dan 18 tot 64 jaar en omvatten de totale werkende bevolking. De categorie gelegenheidsarbeid neemt twee types samen: in de horeca en in de land- en tuinbouw. De derde vorm, gelegenheidsarbeid in de begrafenissector bestond nog niet in 2019. Het wijkerensysteem is de Vlaamse versie van het plaatselijk werkgelegenheidsagentschap (PWA-)systeem en wordt samengenomen. Voor het dienstenchequesysteem zijn enkel de Vlaamse en Brusselse aantallen weergegeven. De cijfers van de Franse en Duitstalige gemeenschap ontbreken.

Bron: eigen berekeningen EAK en BE-SILC 2019, Statbel. Administratieve cijfers geraadpleegd op: <https://www.rsz.be/statistieken>; De Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (rva.be); Trends en cijfers | VDAB; Working through digital platforms | Statbel (fgov.be); Globale cijfers - Criteria - KSZ (fgov.be); <https://www.vlaanderen.be/formulieren-en-statistieken-vlaamse-dienstencheques/maandoverzichten-vanaf-2016>; Bruxelles Formation - La formation professionnelle; Vlaamse dienstencheques | Vlaanderen.be; Cijfers en jaarverslagen | Brussel Economie en Werkgelegenheid (economie-werk.brussels); Analyses | Le Forem; Formation professionnelle (individuelle et entreprise) | Actiris; Arbeitsamt der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens - Home (adg.be).

Het toevoegen van uitzendkrachten in hun tweede betrekking verhoogt echter het cijfer in de survey niet voldoende. In vergelijking met de administratieve data kunnen we concluderen dat deeltijds werkenden en zelfstandigen in hoofdberoep accuraat worden opgenomen in de beide surveys. Maar het aantal zelfstandigen volgens de EAK ligt meer in lijn met de administratieve tellingen dan in de BE-SILC.

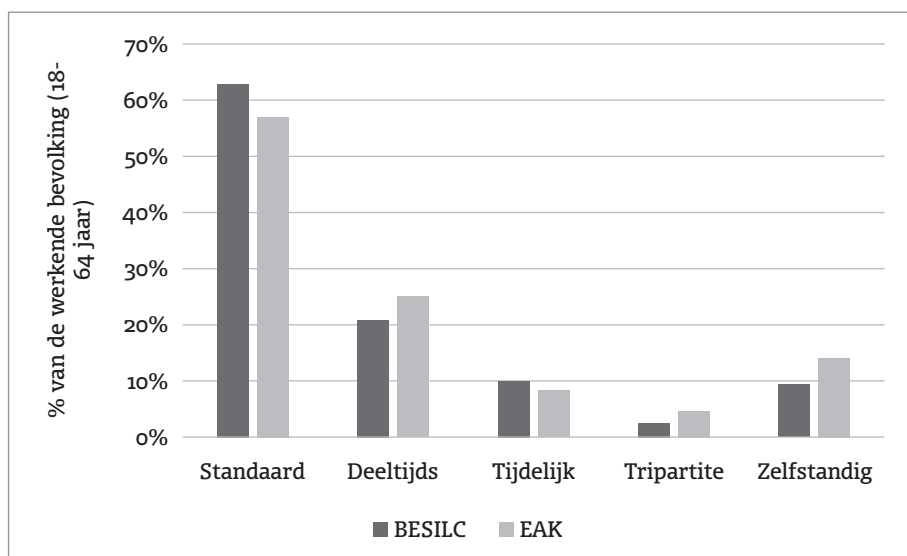
Ten slotte is er een groep arbeidsvormen die wel bevraagd wordt in de surveys, maar die geen betrouwbare resultaten opleveren. Zo lijkt het aantal personen met een studentencontract lager op basis van de surveydata in vergelijking met de administratieve gegevens. Dat kan ook te maken hebben met de specifieke referentieperiode waarin de EAK studentenarbeid meet.⁶ Zelfstandigen in bijberoep worden niet als aparte categorie in Ramlot (2024) besproken. Desalniettemin werd die categorie opgenomen door hun aparte sociale en fiscale verplichtingen (Zelfstandige in bijberoep, s.d.). In lijn met ander onderzoek vinden we een discrepantie met administratieve bronnen. Boeri et al. (2020) merkten al eerder op dat het aantal zelfstandigen in enquêtes vaak sterk wordt onderschat wanneer mensen meerdere banen hebben. Voor andere arbeidsvormen (onder andere PWA-werknemers of wijkwerkers, dienstenchequewerknemers en leerovereenkomsten) bevat de steekproef dan weer een zodanig klein aantal observaties, dat het onmogelijk is om betrouwbare uitspraken te doen over de profielen en over kwetsbaarheid. Dat probleem speelt met name bij de BE-SILC, die gebaseerd is op een kleinere steekproef dan de EAK.

Bij die oefening moet een belangrijke kanttekening worden gemaakt. Sommige juridische vormen kunnen moeilijk gemeten worden in de data. Zo is de microdata grotendeels gebaseerd op zelfrapportage. Gegeven de complexiteit van de Belgische arbeidswetgeving enerzijds en de nagestreefde harmonisatie tussen de deelnemende EU-landen anderzijds, worden de enquêtevragen zo opgesteld en beantwoord dat ze strikt genomen juridisch foutief zijn. Dat leidt tot situaties waarin respondenten zich als tijdelijke werknemer beschouwen, ondanks dat ze verbonden zijn aan een contract van onbepaalde duur. Een PWA-medewerker is in dienst op basis van een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd; toch wordt die vorm in de EAK ook opgenomen als een vorm van tijdelijke arbeid. Verder worden in de EAK uitzendarbeid en studentarbeid zowel permanent als tijdelijk gecategoriseerd, hoewel beide juridisch gezien enkel tijdelijk geregeld kunnen worden. Ook in de BE-SILC zijn er categorieën aanwezig die juridisch ambigu geïnterpreteerd kunnen worden. In de vraag naar het contracttype van de respondenten is een van de opties 'andere werkregeling (zoals consulent of freelance)', waarbij verdere specificatie noodzakelijk is binnen de context van de Belgische wetgeving. 'Freelance' bestaat niet als aparte vorm en consultants kunnen onder meerdere soorten arbeidsovereenkomsten vallen. Die categorie heeft juridisch geen betekenis, maar socio-economisch kan het wel een zinvolle categorie vormen.

3.2 Prevalentie van niet-standaardkenmerken

In het licht van de hierboven vermelde beperkingen groeperen we de werkvormen in vier categorieën, gebaseerd op de gerapporteerde kenmerken.⁷ Figuur 1 geeft de incidentie van die vier kenmerken weer in de EAK en de BE-SILC (2019) als percentage van de werkende bevolking.

Figuur 1. Incidentie vier arbeidskenmerken BE-SILC en EAK 2019.

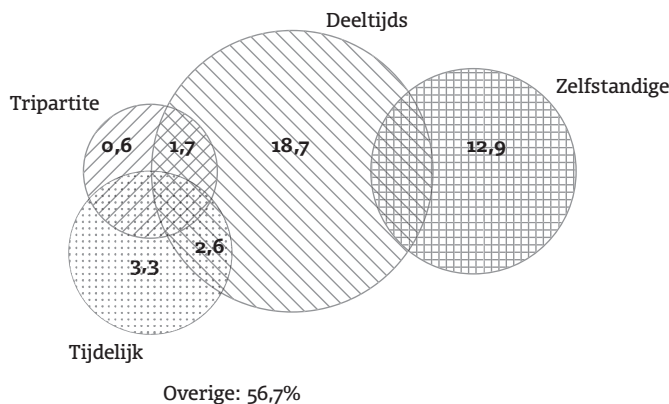

Bron: Eigen berekeningen BE-SILC en EAK 2019, Statbel.

Natuurlijk overlappen die kenmerken vaak binnen een arbeidsvorm. Dat wordt weergegeven in figuur 2 op basis van de EAK (2019) die de intersecties tussen de kenmerken toont binnen de werkende bevolking van 18 tot 64 jaar, uitgedrukt in procenten. Opvallend is de relatieve omvang van de overlappende gebieden. Zo geeft 2,6% van de werkende bevolking aan dat hun hoofdactiviteit zowel deeltijds als tijdelijk is. De overlap tussen tijdelijke en tripartite arbeidsrelaties suggereert dat die kenmerken niet vaak geïsoleerd voorkomen. Dat vraagt om verder te kijken naar eventueel verhoogde kwetsbaarheden voor werknemers in jobs die verschillende kenmerken combineren. Zelfstandig werk vertoont geen overlap met andere arbeidskenmerken, met uitzondering van situaties waarin individuen zichzelf als deeltijds werkend in hun hoofdactiviteit beschouwen. Voor werknemers impliceert dat doorgaans een deeltijdse arbeidsovereenkomst, terwijl dat concept juridisch niet toepasbaar is op zelfstandigen, waar slechts onderscheid wordt gemaakt tussen zelfstandigen in hoofd- en bijberoep, afhankelijk van de sociale zekerheidsstatus en het inkomensniveau. Zelfstandigen rapporteren vermoedelijk dat zij deeltijds werken vanwege hun beperkte werkuren. Meer dan 60% van de deeltijdse zelfstandigen bestaat uit vrouwen, die gemiddeld 18 uur

per week werken, in contrast met de 47 uur die zelfstandigen – die hun activiteit als voltijds percipiëren – , merendeels mannen, gemiddeld presteren. Het gewenste aantal werkuren onder deeltijdse zelfstandigen (35 uur) ligt bovendien lager dan dat van hun voltijdse tegenhangers (54 uur), wat zou kunnen wijzen op een niet precaire situatie.

Figuur 2. Overlappen arbeidskenmerken EAK, 2019.

Noten: Figuur 2 geeft de overlappen weer tussen vier arbeidskenmerken. De overige populatie bestaat uit standaardwerkers. De schaalverhoudingen in de figuur zijn niet volledig nauwkeurig weergegeven, maar de cijfers zelf geven de werkelijke omvang van de groepen correct aan.

Bron: Eigen berekeningen EAK 2019, Statbel.

3.3 Profielschets en geassocieerde kwetsbaarheid

Tabel 2 toont voor elk van de vier onderscheiden kenmerken van niet-standaardwerk het aandeel in de totale werkende bevolking (18-64 jaar) en de samenstelling van die groep aan de hand van verschillende profielkenmerken. De vetgedrukte getallen geven aan dat er een statistisch significant verschil⁸ is tussen de populatie met een specifiek arbeidskenmerk en de standaard werkende bevolking. Voor de eerste rij 'standaard' werd de groep vergeleken met de niet-standaard werkende bevolking. In de bespreking focussen we op de significante verschillen. Naast de zuivere vormen (overlap tussen de kenmerken uitgesloten) toont tabel 2 ook de profielen van personen werkzaam in een arbeidsvorm die de niet-standaardkenmerken combineert. Onderaan tabel 2 wordt bovendien de profielschets getoond voor de specifieke arbeidsvormen die betrouwbaar zijn teruggevonden in de data (cf. tabel 1).

Deeltijds werkenden vertegenwoordigen een grote groep op de Belgische arbeidsmarkt. In lijn met eerder onderzoek zien we dat deeltijdswerk voornamelijk een oudere en meer vrouwelijke groep vormt. Verder zien we dat ze vaker onderdeel zijn van een koppel met ten minste één kind. De overgrote meerderheid is ook eerder midden- of hogeschoold. Het laatste verandert van zodra we de intersectie met werknemers in tripar-

tite arbeidsrelaties bekijken. Die groep bestaat eerder uit laag- en middengeschoolden. Dat zou verklaard kunnen worden door schoonmaakpersoneel dat via dienstencheques tewerkgesteld wordt en vaak in een deeltijds statuut werkt.

Het profiel van de tijdelijke werkenden ziet er anders uit. In lijn met bestaande literatuur vinden we dat jongere werknemers oververtegenwoordigd zijn, wat mogelijk verklaard kan worden doordat zij eerst jobs (moeten) aannemen op instapniveau of van flexibele aard. Ten opzichte van de standaardwerkenden vinden we geen significant verschil in de scholingsgraad. In de intersecties met tripartite en deeltijdse arbeidsrelaties ligt het aandeel laaggeschoolden daarentegen telkens hoger. Bovendien bevestigen onze resultaten dat migranten een hoger risico hebben om in een tijdelijke arbeidsrelatie te belanden, met zelfs hogere risico's in de intersecties.

Individueel werkzaam in 'zuiver' tripartite arbeidsrelaties zijn niet significant jonger dan standaardwerkers. Maar als we kijken naar de specifieke arbeidsvormen wordt het effect van de relatief oudere werknemers onder dienstencheques gecompenseerd met de relatief jongere uitzendkrachten. Tabel 2 toont verder nog dat personen in een tripartite arbeidsrelatie minder hoog zijn opgeleid dan de totale werkende bevolking, en relatief vaak middengeschoold zijn. Opnieuw wijst tabel 2 ons op de grote variatie binnen die groep. We zien dat weerspiegeld in de mate waarin werknemers in een tripartite arbeidsrelatie ook deeltijds en/of tijdelijk tewerkgesteld zijn. Het is opvallend dat die combinaties meer individuen bevatten dan de 'zuiver' tripartite vorm. Bovendien tonen de combinaties van tripartite met het kenmerk 'deeltijds' een verhoging van risicofactoren, zoals opleidingsniveau en geslacht.

Zelfstandigen ten slotte, ofwel werkenden zonder wettelijke subordiatie in juridische termen, zijn vaker mannen en overwegend ouder, wat kan duiden op de uitdagingen van de start van een eigen onderneming op jonge leeftijd. Die groep heeft geen significant verschillend opleidingsniveau dan de standaardwerkers. Koppels met kinderen vormen de grootste groep zelfstandigen, terwijl alleenstaanden en eenoudergezinnen doorgaans minder zelfstandig zijn, mogelijk door de grotere financiële risico's. In vergelijking: zelfstandigen in bijberoep zijn vaker jonger en vrouwelijk.

Vervolgens verkent tabel 3 de kwetsbaarheid die gepaard gaat met de verschillende arbeidskenmerken. Daarvoor baseren we ons op de BE-SILC-gegevens. Omwille van de kleinere steekproef beperken we ons hier tot een verkenning van de kwetsbaarheid die gepaard gaat met de globale arbeidskenmerken, en zoomen we niet verder in op intersecties en specifieke arbeidsvormen. We tonen het percentage in elke groep dat kampt met verschillende kwetsbaarheidsindicatoren, zoals materiële deprivatie,⁹ subjectieve armoede,¹⁰ risico op armoede en sociale uitsluiting (AROPE),¹¹ en financiële kwetsbaarheid (leeft in een huishouden met een equivalent beschikbaar gezinsinkomen tussen de 60 en 80% van de mediaan).

Tabel 2. Profiel werkenden, naar niet-standaardkenmerk hoofdactiviteit uitgedrukt in percentages, EAK 2019.

	Aandeel	Gemiddelde leeftijd	Vrouw	Laag-geschoold	Middenge-schoold	Hoog-geschoold	België
standaard	57	41	37	14	39	47	83
deeltijds (PT)	19	45	81	14	42	44	87
tijdelijk	3	32	48	15	38	48	73
tripartite	0,6	43	78	30 ^u	58		46
zelfstandig in HB	13	44	31	13	38	49	83
zelfstandig in BB	3,3	41	43	6	33	61	88
trip & PT	1,7	43	96	36	54	10 ^u	56
trip & Tijd	1,5	35	26	29	51	20	59
PT & Tijd	2,6	31	65	24	46	30	78
trip & Tijd & PT	0,9	40	68	39	45	17 ^u	63
zelf & PT	1,2	45	69	13 ^u	33	54	80
bepaalde duur	4,5	34	58	18	38	44	73
uitzendkrachten	2,3	35	37	28	52	21	64
PWA	0,2	50	68 ^u	54 ^u			59 ^u
dienstencheques	2,1	43	97	37	54	9 ^u	49
alternerend leren	0,2	24					
stage	0,3	29	36 ^u			50 ^u	83
Totaal werkende bevolking	100	42	47	15	40	45	82

Noot: ^u unreliable: gebaseerd op een gewogen aantal van 5.000-10.000 individuen. Lege cellen voldoen niet aan het minimale aantal observaties voor weergave, cf. EAK. De cijfers zijn afgerond op nul decimalen. HB staat voor hoofdberoep en BB voor bijberoep.

Bron: Eigen berekeningen op EAK 2019, Statbel. Analyses op de BE-SILC (2019) leverden gelijkaardige profielen op.

EU28	Non-EU	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	Alleenstaande	Alleenstaande met kinderen	Koppel zonder kinderen	Koppel met kinderen
8	9	9	61	30	15	8	21	50
6	7	7	67	27	11	9	21	56
10	18	18	45	37	14	12	17	47
36 ^U		23 ^U	54	24 ^U	21 ^U		20 ^U	37 ^U
10	7,5	11	63	26	14	6	18	58
6	6	8	66	27	15	9	21	54
25	19	16	51	32	9 ^U	16	18	52
12 ^U	29	8 ^U	66	27	19	12 ^U	14 ^U	45
8 ^U	15	13	52	35	12	18	16	46
	27		65	24	19 ^U	15 ^U	13 ^U	47
10 ^U	9,6	15 ^U	65	20	10 ^U		30	52
10	17	16	44	40	16	13	18	44
11	25	8	67	26	18	12	13	48
30	21	18	53	29	11	15	20	49
			57 ^U					45 ^U
8	10	10	62	29	14	9	20	52

Een significant hoger percentage van de personen met deeltijds werk heeft een slechtere algemene gezondheid vergeleken met personen met voltijds werk. Dat kan een logisch gevolg zijn van waarom mensen een deeltijdse job moeten aannemen. Maar er is nauwelijks een verschil in de prevalentie van alternatieve kwetsbaarheidsindicatoren tussen deeltijdse en standaardwerknemers. Die bevinding wijst op het belang van huishoudelijke buffers en benadrukt zo de rol die het huishouden met extra kostwinners speelt. In

Tijdelijk en tripartite werkers vertonen aanzienlijk hogere risico's op alle kwetsbaarheidsindicatoren.

tegenstelling tot deeltijds werkenden tonen tijdelijk en tripartite werkenden wél aanzienlijk hogere risico's op alle kwetsbaarheidsindicatoren, waarbij tripartite werkenden vaak nog net iets slechter af zijn dan tijdelijk werkenden. Tijdelijk en tripartite werk lijken dan ook niet afdoende te beschermen tegen armoede:

de helft van de werkenden in die arbeidsvormen ervaart subjectieve en meer dan een kwart objectieve armoede. Maar de vraag voor toekomstig onderzoek is wat tripartite arbeidsrelaties zo kwetsbaar maakt. Het is mogelijk dat die relatie omgekeerd verloopt: mensen komen niet in een kwetsbare positie door hun werk in een tripartite structuur, maar omdat ze al in een kwetsbare situatie verkeerden, hebben ze juist dat type werk.

De kwetsbaarheidsindicatoren voor zelfstandigen bevestigen ten slotte bevindingen uit eerder onderzoek (Horemans & Marx, 2017). De resultaten duiden op een relatief goede gezondheid binnen die groep. Zelfstandigen lijken minder vaak moeite te hebben om rond te komen (subjectieve armoede), wat hun relatief sterke financiële positie bevestigt. Maar wanneer we naar objectieve armoederisico of financiële kwetsbaarheid kijken, vertellen de cijfers een ander verhaal, en dat moet genuanceerd worden. De inkomsten van zelfstandigen zijn berucht moeilijk te meten (Conen & Schippers, 2019) omdat het onderscheid tussen persoonlijke en bedrijfsmiddelen lastig te maken is en de timing van gemaakte kosten en inkomsten niet overeenkomt.¹²

Tabel 3. Kwetsbaarheidsindicatoren, naar arbeidskenmerk, BE-SILC 2019 in percentages.

	Totale werkende bevolking 18-64 jaar)	Standaard	Deeltijds werkenden	Tijdelijk werkenden	Tripartite	Zelfstandigen
gezondheidsproblemen	20,9	19,3	25,9	23,5	26,6	16,7
AROPE	11,1	9,4	9,3	27,1	27,0	12,9
materiële deprivatie	6,1	5,1	6,0	17,2	17,6	2,4
subjectieve armoede	29,0	27,1	29,7	46,8	53,0	24,2
objectieve armoede	7,4	5,9	6,4	18,0	19,6	11,7
financieel kwetsbaar	11,0	8,5	12,6	20,0	22,3	16,3

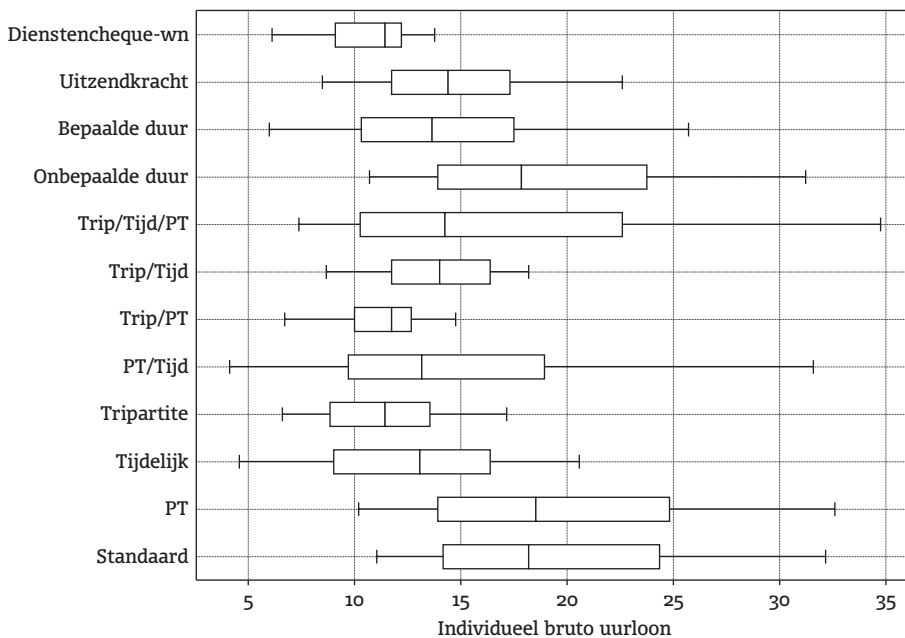
Noot: Vetgedrukte cijfers tonen significante verschillen. Voor de kolom 'standaard' wordt vergeleken met de totale werkende bevolking. De groep standaardwerkenden bestaat uit voltijdse werknemers met een contract van onbepaalde duur, exclusief degenen die onder een tripartite arbeidsrelatie vallen.

Bron: Eigen berekeningen op de BE-SILC 2019, Statbel.

Vervolgens proberen we inzicht te krijgen in de variëteit in inkomsten voor de verschillende arbeidsvormen. Aan de hand van figuren 3 en 4 geven we een indicatie van de distributie en het midden voor individuele en huishoudelijke inkomsten in de hoofdcategorieën, naargelang de verschillende arbeidskenmerken, hun intersecties en arbeidsvormen. Die figuren tonen de verdeling van lonen per arbeidsvorm, waarbij de 10e, 25e, 50e (mediaan), 75e en 90e percentielen van zowel het individuele bruto-uurloon (figuur 3) als het huishoudelijke equivalente bruto maandelijkse loon (figuur 4), voor die gezinnen waarin een niet-standaardwerkende leeft, worden weergegeven op basis van de EAK-gegevens.

Figuur 3. Percentiel 10, 25, 50, 75 van het individuele bruto-uurloon, kenmerken overlappingen en arbeidsvormen.

Noot: EAK bevat geen informatie over de inkomsten van zelfstandigen.

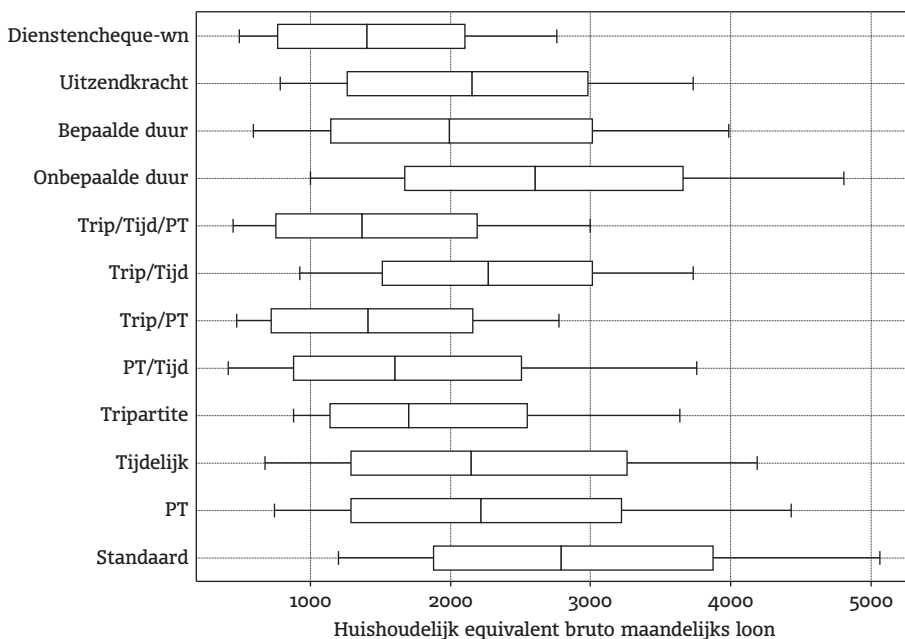
Bron: Eigen berekeningen EAK (2019), Statbel.

Het maakt zichtbaar dat de mediaanlonen en de spreiding rond die mediaan sterk variëren tussen verschillende arbeidsvormen. Terwijl sommige vormen zoals 'standaard' en 'onbepaalde duur' hogere mediane lonen en een grotere spreiding naar boven hebben, hebben arbeidsvormen zoals 'dienstchequewerknemer' en 'uitzendkracht' lagere mediaanlonen met kleinere spreidingen.

Werkvormen die verschillende precare kenmerken combineren (tripartite, tijdelijk en deeltijds werk, en deeltijds en tijdelijk werk) hebben de neiging om lagere mediane inkomens en grotere spreidingen te vertonen, wat wijst op meer variabiliteit en minder hoogverdieners binnen die groepen. Tripartite tijdelijk werk en deeltijds tripartite werk kennen daarentegen een lagere spreiding. Net als bij de bespreking bij tabel 2 ligt de

verklaring in de types jobs die in België als tripartite georganiseerd worden. Die groep valt samen met uitzendkrachten en dienstenchequewerknemers (met aanvulling van PWA-werknemers). Uitzendkrachten werken vaak tijdelijk, maar aan hogere lonen dan dienstenchequewerknemers, die bovendien vaak deeltijds werken. Dat verklaart ook meteen de erg lage spreiding in de groep tripartite deeltijds, aangezien het gaat om sterk gereguleerde tewerkstelling.

Figuur 4. Percentiel 10, 25, 50, 75 van het huishoudelijke equivalente bruto maandelijkse loon, kenmerken, overlappingen en arbeidsvormen.

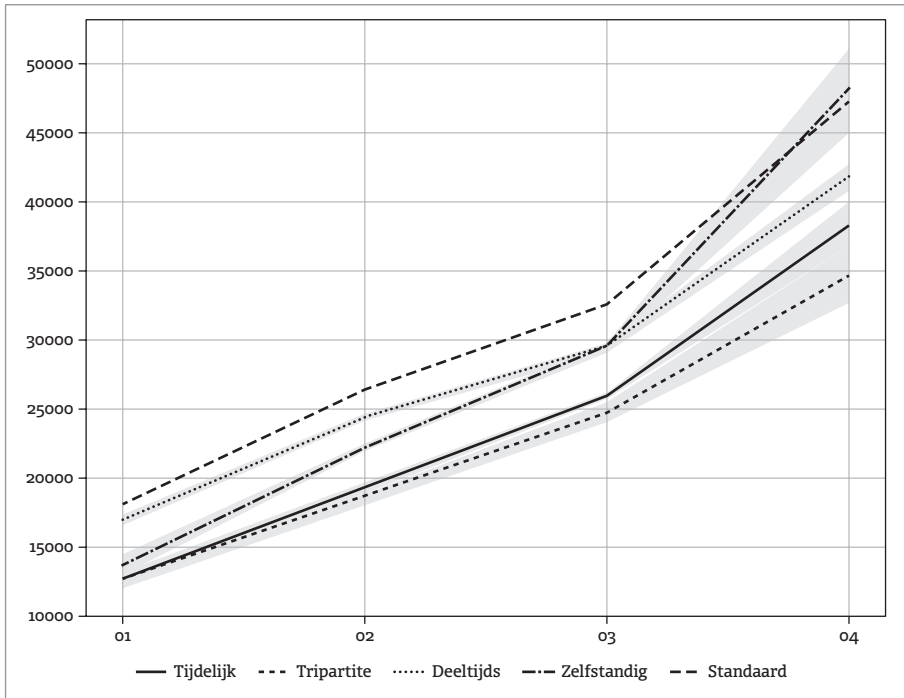

Noot: EAK bevat geen informatie over de inkomsten van zelfstandigen.

Bron: Eigen berekeningen EAK (2019), Statbel.

Figuur 4 toont de lonen gepoold op huishoudniveau, aangepast met de gemodificeerde OECD-equivalentieschaal.¹³ We vinden hier grotendeels gelijkaardige patronen terug: de rangorde tussen de verschillende types werk blijft gelijk. Huishoudens compenseren dus zeker niet volledig de impact van minder loongunstige arbeidskenmerken.

Figuur 5. Kwartielgrenzen totaal huishoudelijk equivalent beschikbaar netto-inkomen, naar arbeidskenmerk, 2019.

Bron: Eigen berekeningen op BE-SILC 2019, Statbel.

Ten slotte tonen we in figuur 5 de kwartielgrenzen (Q1 tot Q4) van het totale beschikbare equivalente huishoudinkomen binnen een huishouden met minstens één gezinslid werkzaam in een van de kenmerken. Met deze grafiek proberen we inzicht te geven in de variatie in huishoudinkomen binnen een arbeidskenmerk (i.e. hoe dicht de kwartielgrenzen bij elkaar liggen binnen een specifieke groep werkenden), en tussen groepen (de mate waarin kwartielwaarden verschillen tussen groepen). De cijfers zijn gebaseerd op de BE-SILC-data, aangezien die een vollediger inkomensconcept toelaat. Dat betekent wel dat we in figuur 5 enkel naar ruwere groepen van niet-standaardwerk kunnen kijken. De figuur laat zien dat huishoudens met personen in tripartite arbeidsrelaties het laagste inkomen hebben, met weinig variatie tussen die huishoudens. Huishoudens met tijdelijke arbeidsrelaties hebben een iets hoger inkomen, maar vertonen wel meer variatie. Deeltijders doen het beter, maar het inkomensniveau ligt nog steeds lager dan dat van huishoudens met alleen standaardwerkers. Opvallend is hier de enorm grote variatie in inkomen in huishoudens waartoe zelfstandigen behoren. Waar het eerste inkomenskwartiel zich situeert in de buurt van de grenzen voor tijdelijk en tripartite arbeidsrelatie – hierboven geïdentificeerd als kwetsbare groepen – ligt de hoogste kwartielgrens zelfs boven die van standaardwerk. Dat is mogelijk te verklaren door de verschillende types zelfstandigen, zoals zelfstandigen zonder en met personeel, waarbij de werkpatronen en de aard van de activiteiten kunnen variëren tussen die groepen.

4. Conclusie

In deze bijdrage verkenden we de mogelijkheden om de verschillende juridisch mogelijke niet-standaardwerkvormen te identificeren in algemeen beschikbare surveygegevens, de BE-SILC- en de EAK-data. Op die manier trachtten we een brug te vormen tussen eerdere, veelal juridische analyses van niet-standaardwerk en gangbare empirische analyses. In tweede instantie trachtten we de kwetsbaarheden van profielen tewerkgesteld in arbeidsvormen met niet-standaardarbeidskenmerken in kaart te brengen.

Op basis van onze oefening moeten we concluderen dat de beide surveys slechts in zeer beperkte mate toelaten om in te zoomen op de verschillende wettelijk niet-standaardarbeidsvormen in België. Bepaalde specifieke vormen van arbeid – zoals gelegenhedenarbeid, arbeid in de context van een gesubsidieerd artikel 60 en 61 tewerkstelling, flexi-jobs en platformwerk – kunnen ondanks hun groeiende omvang niet geïdentificeerd worden in de microgegevens. Voor die groepen kunnen we enkel beroep doen op administratieve gegevens of al dan niet representatieve ad hoc surveys.

Vervolgens gingen we in deze bijdrage dieper in op de profielen van niet-standaardwerkenden door hen te groeperen naar niet-standaardkenmerk en door gebruik te maken van ‘intersecties’ in die kenmerken. Onze bevindingen bevestigen de hogere kwetsbaarheid onder niet-standaardwerkenden die uit eerder onderzoek naar voren kwam. Tegelijk toont onze analyse, die expliciet de verschillende vormen naast elkaar plaatst, en zo veel als mogelijk rekening houdt met wettelijke criteria voor niet-standaardwerk, dat er binnen de verschillende vormen van niet-standaardwerk een grote variatie bestaat. Sommige groepen zijn duidelijk kwetsbaarder – zoals bij tijdelijk en tripartite arbeidsrelaties – dan andere – zoals bij deeltijdse arbeid. Bovendien toont de variatie binnen de algemeen gangbare empirische classificaties het grote belang aan om in de diepte te kijken naar de impact die het opnemen van een specifieke arbeidsvorm heeft op kwetsbaarheid. Zo vinden we dat tijdelijke werknemers relatief minder hoge uurloven ontvangen, maar dat geldt in mindere mate voor uitzendkrachten dan voor andere tijdelijk werkenden. Deeltijds werkenden zijn in het algemeen minder kwetsbaar, maar dat gaat voorbij aan het profiel en de armoederisico's onder dienstenchequewerknemers die deeltijds werken. Een belangrijke vraag voor beleidsmakers is of dat louter een kwestie is van de profielen die specifieke arbeidsvormen opnemen, en/of dat bepaalde specifieke arbeidsvormen zelf een minder adequate bescherming bieden.

België is geen uitzondering als het gaat om de uitdagingen rond de meting van nieuwe arbeidsvormen. Net als veel andere landen kampt het met het bijhouden van nauwkeurige data over digitale en niet-traditionele werkvormen (Global Conference on Measuring New Forms of Employment, 2024). Voor de toekomst ligt er dan ook een belangrijke taak in het modelleren van de impact van verschillende vormen van atypische arbeid in een vergelijkende analyse. Tegelijk toont dit hoofdstuk zeer duidelijk de uitdaging waarmee dat soort van analyse kampt. Om de complexe dynamiek van atypische arbeidsvormen volledig te begrijpen, is toegang tot gedetailleerdere data essentieel. Zoals onze bijdrage aantoont, zijn surveygegevens niet voldoende om alle vormen van arbeid te capteren, maar ook administratieve gegevens zijn niet altijd voorhanden.

Uit onze oefening blijkt dat bepaalde arbeidsvormen, met name tijdelijke arbeid, niet centraal worden bijgehouden door administraties. Ook sommige kwetsbaarheidsindicatoren in de BE-SILC zijn niet gekend bij de administratie. De kwetsbaarheids-, inkomens en arbeidsvormindicatoren die wel beschikbaar zijn, zitten vaak verspreid over verschillende instanties, en een koppeling stelt uitdagingen op het vlak van privacy en informatica. Een uitbreiding van de BE-SILC met administratieve data biedt daarentegen niet noodzakelijk soelaas, gegeven de kleine steekproef van de BE-SILC-data. Om de ‘werkelijkheid achter het wetboek’ beter weer te geven, zullen we dan ook – nog meer dan we hier deden – informatie uit verschillende bronnen moeten samenleggen. Onze verkennende beschrijving geeft daarbij indicaties welke arbeidsvormen we prioritair onder de loep moeten nemen.

Referenties

- Barbieri, P., Cutuli, G., Guetto, R., & Scherer, S. (2019). Part-time employment as a way to increase women's employment: (Where) does it work? *International Journal of Comparative Sociology*, 60(4), 249-268.
- Beckmannshagen, M., & Schröder, C. (2022). Earnings inequality and working hours mismatch. *Labour Economics*, 76, 102184.
- Boeri, T., Giupponi, G., Krueger, A. B., & Machin, S. (2020). Solo self-employment and alternative work arrangements: A cross-country perspective on the changing composition of jobs. *Journal of Economic Perspectives*, 34(1), 170-195.
- Bosmans, K., De Moortel, D., & Vanroelen, C. (2022). Enforceability of rights in the temporary agency sector: The case of Belgium. *Economic and Industrial Democracy*, 43(4), 1519-1538.
- Canale, R. R., Liotti, G., & Musella, M. (2022). Labour market flexibility and workers' living conditions in Europe. *Structural Change and Economic Dynamics*, 62, 441-450.
- Cantillon, B. (2016). *De staat van de welvaartsstaat*. Acco.
- Conen, W., & De Beer, P. (2021). When two (or more) do not equal one: An analysis of the changing nature of multiple and single jobholding in Europe. Transfer. *European Review of Labour and Research*, 27(2), 165-180.
- Conen, W., & Schippers, J. (2019). *Self-employment as precarious work: A European perspective*. Edward Elgar Publishing.
- De Becker, E., Dockx, A., & Schoukens, P. (2022). In-work poverty in Europe: Vulnerable and under-represented persons in a comparative perspective. In L. Ratti (Ed.), *Kluwer Law International* (p. 37). Wolters-Kluwer.
- De Becker, E., Schoukens, P., Spasova, S., Haapanala, H., & Marengo, M. (2023). *Improving access to social protection in the European Union: A proposal for further action*. Paper providing expertise to the future Belgian Presidency of the Council of the European Union (January-June 2024).
- Dimona en het personeelsbestand-Sociale zekerheid. (s.d.). Geraadpleegd via https://www.socialsecurity.be/site_nl/employer/applics/dimona/index.htm
- Dumont, D., Gerard, S., Gilman, J., & Mechelynck, A. (2022). Sociaal recht en preciaire arbeid: lessen uit een juridische cartografie van atypische arbeid. *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 64(3), 273-342. Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid. Beschikbaar op <https://socialsecurity.belgium.be/nl/publicaties/belgisch-tijdschrift-voor-sociale-zekerheid/btisz-jaargang-64>
- Eichhorst, W., Marx, P., & Wehner, C. (2017). Labor market reforms in Europe: Towards more flexicure labor markets? *Journal for Labour Market Research*, 51(1), 3.

- Eurofound. (2017). *Non-standard forms of employment: Recent trends and future prospects*. Eurofound. <https://doi:10.2806/882537>
- European Parliament. (2024, 19 maart). *Platform Work: First green light to new EU rules on employment status*. Geraadpleegd via <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240318IPR19420/platform-work-first-green-light-to-new-eu-rules-on-employment-status>
- Global Conference on Measuring New Forms of Employment. (2024). *Measuring new forms of employment*. <https://www.measuring-new-employment2024.eu>
- Hipp, L., Bernhardt, J., & Allmendinger, J. (2015). Institutions and the prevalence of nonstandard employment. *Socio-Economic Review*, 13(2), 351-377.
- Horemans, J. (2017). *Atypical employment and in-work poverty: A different story for part-timers and temporary workers?* CSB Working Paper, 17/01.
- Horemans, J., & Marx, I. (2013). Should we care about part-time work from a poverty perspective? An analysis of the EU15 countries. In M. Koch & M. Fritz, *Non-standard employment in Europe: Paradigms* (pp. 169-183). https://doi.org/10.1057/9781137267160_11
- Horemans, J., & Marx, I. (2017). *Poverty and material deprivation among the self-employed in Europe: An exploration of a relatively uncharted landscape*. IZA Discussion Paper, 11007.
- Lens, D., Marx, I., Oslejšová, J., & Mussche, N. (2023). Nice work if you can get it: Labour market pathways of Belgian service voucher workers. *Journal of European Social Policy*, 33(1), 117-131.
- LFS | Statbel. (s.d.). Geraadpleegd via <https://statbel.fgov.be/nl/lfs>
- Lohmann, H. (2011). Comparability of EU-SILC survey and register data: The relationship among employment, earnings and poverty. *Journal of European Social Policy*, 21(1), 37-54.
- Lohmann, H., & Marx, I. (2018). *Handbook on in-work poverty*. Edward Elgar Publishing.
- Martin, N. R. (2020). *PHS quality project: Job quality and industrial relations in the personal and household services sector. Country Report: Belgium*. AIAS-HSI.
- Murgia, A., & Pulignano, V. (2021). Neither precarious nor entrepreneur: The subjective experience of hybrid self-employed workers. *Economic and Industrial Democracy*, 42(4), 1351-1377. <https://doi.org/10.1177/0143831X19873966>
- Nautet, M., & Piton, C. (2019). An analysis of non-standard forms of employment in Belgium: Analyse des formes d'emploi atypiques en Belgique. *Economic Review / National Bank of Belgium S*, 95-122. Geraadpleegd via chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2019/ecorevi2019_h5.pdf
- OECD. (2015). *In it together: Why less inequality benefits all*. OECD. Geraadpleegd via https://read.oecd-ilibrary.org/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en
- OECD. (2019). *Policy responses to new forms of work*. Organisation for economic co-operation and development. Geraadpleegd via https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/policy-responses-to-new-forms-of-work_0763f1b7-en
- Palier, B. (2019). Work, social protection and the middle classes: What future in the digital age? *International Social Security Review*, 72(3), 113-133.
- Ramlot, N. (2024). *Non-standard work relationships in Belgium: a legal overview*. CHANGE Working Paper no. 1, CHANGE, 85 p.
- Rasmussen, S., Nätti, J., Larsen, T. P., Ilsøe, A., & Garde, A. H. (2019). Nonstandard employment in the Nordics: Toward precarious work? *Nordic Journal of Working Life Studies*, 9. <https://doi.org/10.18291/njwls.v9iS6.114689>
- Standing, G. (2014). The precariat. *Contexts*, 13(4), 10-12.
- Statistiek Vlaanderen. (s.d.). Geraadpleegd via <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen>
- Tewerkstellingsstatistieken | RSZ. (s.d.). Geraadpleegd op 9 september 2024, via <https://www.rsz.be/statistieken>
- Zelfstandige in bijberoep. (s.d.). Geraadpleegd via <https://www.vlaanderen.be/starten-met-een-onderneming/zelfstandige-in-bijberoep>

Noten

1. De twintig wettelijk vastgestelde vormen van Ramlot (2024) bieden geen exhaustieve lijst van alle mogelijke arbeidsvormen binnen de Belgische wetgeving. De belangrijkste categorieën atypische werkenden die niet door Ramlot worden behandeld, zijn: kunstenaars (nu bekend als 'kunstwerkers'), onthaalouders, pleegouders, doctoraatstudenten met een beurs, en assistent-klinische artsen kandidaat-specialisten. De kunstenaars werden uitgesloten door de volledige herziening van hun status eind 2023. Andere vormen werden uitgesloten door hun minder frequent voorkomen op de arbeidsmarkt in vergelijking met de vele andere onderzochte situaties (zoals deeltijdwerkers, flexi-jobbers en tijdelijke werknemers). Bovendien bestaan er nog statuten binnen het werkgelegenheidsbeleid en het leerlingenstatuut, maar door de regionale bevoegdheden kennen die vormen een uitgesproken specificiteit per gemeenschap.
2. In tabel 1 nemen we de drie types van Gelegenheidsarbeid samen en worden PWA-arbeids-overeenkomsten (plaatselijk werkgelegenheidsagentschap) gelijkgesteld met het Vlaamse wijk-werken. Bovendien worden zelfstandigen opgesplitst in zelfstandigen in hoofd- en bijberoep. Daardoor toont tabel 1 achttien arbeidsvormen in plaats van twintig.
3. De werkende bevolking wordt voor de EAK bepaald op basis van de variabele *statbit*, die in lijn is met de definitie van 'een werkende' volgens het Internationaal Arbeidsbureau (IAB). Werkende personen zijn degenen "die tijdens de referentieweek arbeid verrichtten 'tegen betaling' of met als doel 'winst te maken' ongeacht de duur, inclusief de groep die slechts één uur heeft gewerkt, of die een job hadden maar tijdelijk afwezig waren". Voor de BE-SILC wordt inkomen uit werk gehanteerd om de werkende populatie af te bakenen. Dat wordt bepaald op basis van variabelen *PY010g* (contante of bijna contante inkomsten van werknemers), *PY020g* (niet-contante inkomsten van werknemers) en *PY050g* (contante winsten of verliezen van zelfstandige arbeid). We hanteren een verschillende strategie voor de EAK ten opzichte van de BE-SILC, om zo veel mogelijk rekening te houden met de sterktes en de beperkingen van elk van de beide bronnen.
4. In de EAK selecteerden we die observaties die een tijdelijke tweede betrekking rapporteerden in een van volgende sectoren: "1 Verschaffen van maaltijden en accommodatie" en "46 Groothandel en handelsbemiddeling en 47 detailhandel, met uitzondering van de handel in motorvoertuigen en motorfietsen", én die aangaven minstens voor 32 uur aan het werk te zijn in hun hoofdberoep. Die bepaling gaat uit van enkele sterke assumpties, aangezien werknemers die tijdens het trimester T-3 al voor minstens vier vijfde werkten bij een andere werkgever ook onder het flexisysteem mogen werken (Ramlot, 2024). Daardoor zal in vergelijking met administratieve data van de RSZ de EAK de aantallen flexi-jobbers sterk onderschatten. In de BE-SILC trachtten we flexi-jobbers te benaderen door individuen met meerdere banen die minstens vier vijfde werken (>= 32 uren) in het hoofdberoep. Ook deze definitie houdt sterke assumpties in, want er kan onder andere geen rekening worden gehouden met de sector van het bijberoep, terwijl flexi-werk slechts in bepaalde sectoren is toegelaten. In tegenstelling tot de EAK zorgde de gebruikte definitie in de BE-SILC dan ook voor een sterke overschatting van het aantal flexiwerkers in vergelijking met de administratieve data.
5. De Dimona, een acroniem voor 'Déclaration Immédiate/Onmiddellijke Aangifte', is een elektronisch systeem waarmee werkgevers elke aanname en beëindiging van een werknemer melden aan de RSZ. Een Dimona-aangifte doen is een verplichte procedure voor alle werkgevers in zowel de publieke als de private sector (Dimona En Het Personeelsbestand – Sociale Zekerheid, s.d.).
6. Dat geldt ook voor studentenarbeid: de EAK-cijfers laten zien hoeveel studenten er gemiddeld in één specifieke week van het jaar een studentenjob hadden. Iemand die bijvoorbeeld alleen in de zomer vier weken werkte, wordt alleen in de EAK-cijfers opgenomen als die persoon toevallig in een van die vier referentieweken werd bevraagd. Valt de referentieweek in een van de andere 48 weken, dan wordt de studentenjob niet meegenomen in de EAK-cijfers, maar wel in SILC en administratieve data.
7. De eerste categorie, 'deeltijdse arbeid', omvat alle werkende individuen die in hun hoofdactiviteit deeltijds werken. De categorie 'tripartite arbeidsrelaties' bestaat uit individuen die werkzaam zijn in een van de volgende situaties: uitzendarbeid, arbeid via dienstencheques, of als PWA-werknemer. De rest van de arbeidsvormen met dat kenmerk waren niet identificeerbaar

in de microdata, namelijk Artikel 60 en 61 en platformwerk. ‘Tijdelijke arbeid’ verwijst naar de status die de respondenten zelf gerapporteerd hebben. Ten slotte bestaat de categorie ‘geen wettelijke subordinitie’ uit zelfstandigen en meewerkende gezinsleden in hoofdberoep.

8. Die verschillen zijn vastgesteld met behulp van de *Pearson chi-kwadraattoets*, een statistische toets die gebruikt wordt om te bepalen of er een significant verschil is tussen verwachte en geobserveerde frequenties in een of meerdere categorieën.
9. Een week vakantie kunnen betalen en een onverwachte uitgave kunnen opvangen, samen met elf andere materiële en sociale kostenposten, vormen de basis voor de indicator. Degenen die zich vijf van die aspecten niet kunnen veroorloven, vallen onder materiële deprivatie.
10. Subjectieve armoede komt overeen met de vraag of men het moeilijk heeft om de eindjes aan elkaar te knopen. Mensen die dat zeer moeilijk, moeilijk of eerder moeilijk ervaren, ervaren subjectieve armoede.
11. Risico op armoede of sociale uitsluiting (ARPE) verwijst naar de situatie waarin personen geconfronteerd worden met minstens een van de volgende armoederisico's: risico op objectieve armoede (leeft in een huishouden met een equivalent beschikbaar huishoudinkomen lager dan 60% van de mediaan), ernstige materiële deprivatie (kan zeven items van de materiële en sociale kostenposten niet veroorloven) en leven in een huishouden met zeer lage werkintensiteit.
12. Platformwerk kon niet opgenomen worden als werkvorm die soms wettelijke subordinitie kent. Maar die groep kan een kwetsbare groep vormen. Platformwerkers zullen wel makkelijker als werknemer worden beschouwd met het vermoeden van het bestaan van een arbeidsovereenkomst in België vanaf 2022 en het recente Europese akkoord over de richtlijn voor platformwerk (Platform Work, 2024).
13. De OESO-equivalentieschaal werd toegepast, waarbij de eerste volwassene telt als 1, bijkomende volwassenen worden beschouwd als 0,5 equivalente volwassenen, en elk kind jonger dan 14 jaar qua behoeften equivalent is aan 0,3 volwassenen. Het gebruik van een equivalentieschaal is essentieel om huishoudens van verschillende grootte en samenstelling te vergelijken, omdat het rekening houdt met schaalvoordelen (Horemans & Marx, 2013).